

Nr 146.

Av herr **Weijne**, angående beredande i visst syfte av möjlighet till minskad tjänstgöringsskyldighet för befattningshavare i allmän tjänst.

Vårt lands för att icke säga mänsklighetens svåraste problem i nuvarande tid är säkerligen arbetslösheten. I dess spår följa icke blott nöd och förtvivlan utan även politisk oro. Ytterlighetsriktningar av skilda slag leva sitt osunda liv, tack vare att människorna förlora förmågan att kallt reflektera, när de materiella förhållandena försämras till bristningsgränsen. Säkert är, att arbete åt de arbetslösa också betyder åtskilligt av lugn och samhällslycka.

Den allvarligaste delen av arbetslösheten är utan tvekan ungdomens brist på sysselsättning. Här blir det icke allena svårigheter att skaffa brödet för dagen. Utbildningen för framtiden blir även eftersatt. Ungdomen kommer så att säga vid sidan av det normala samhällslivet och förvärvsarbetet. De unga se med bitterhet på en äldre generation, som åtminstone delvis lyckats att ordna sina försörjningsfrågor.

Att få in de unga i arbete är ett högaktuellt spörsmål, där svårigheterna äro synnerligen framträdande. Men det ligger knappast någon överdrift i att säga, att ingen börda kan bli samhället för tung, då det gäller de ungas väl. Får det uppväxande släktet icke på ett normalt sätt komma in i samhällsmaskineriet, går vårt folk dystra dagar till mötes. Alla möjligheter, som kunna leda till ökad sysselsättning för ungdomen, äro värda sitt allvarliga övervägande.

Det förefaller mig tämligen självklart, att kan inte arbete inom överskådlig tid beredas åt *alla* arbetsdugliga, är det enda rimliga att kvarhålla de unga i skolan för en grundligare utbildning samt låta de äldre något tidigare njuta ålderdomens ro.

Frågan om en längre skoltid har redan genom initiativ av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet bringats under utredning. Det är att hoppas, att här skall vinnas ett resultat inom en nära liggande framtid.

Ålderdomsförsörjningen åter har genom motioner kommit under riksdagens prövning, i vad det gäller särskilt i enskild tjänst anställda. Men staten bör enligt mitt förmenande gå i spetsen med sänkning av pensionsåldern för sina egna tjänare. Lämpligaste lösningen synes här vara, att *möjlighet* beredes befattningshavaren att t. ex. fem år före den normala pensionsåldern lämna sin tjänst. Naturligt nog bör som villkor sättas, att den sålunda pensionerade icke får inneha avlönad tjänst eller avlönat uppdrag, där kostnaderna bestridas

av allmänna medel. Särskilt bör här antydda väg vara att förorda vid de statliga verk eller statsunderstödda kommunala anstalter, där erfarenheten visar, att den nuvarande pensionsåldern är i högsta laget. Åtskilliga fall kunna anföras, när framför allt lägre befattningshavare icke pensioneras förrän vid en ålder, då de endast i undantagsfall kunna anses besitta full tjänsteduglighet. Ett sådant förhållande kan ingalunda vara rimligt med nuvarande uppsjö på ung arbetskraft.

Ett annat spörsmål, som arbetslösheten bringat under debatt, är frågan om gift kvinnas anställning i allmän tjänst. Detta problem har vid flera tillfällen varit under riksdagens prövning. I allmänhet ha sympatier förefunnits för att underlätta möjligheterna för gift kvinna att ägna sig åt hemmet genom hennes frivilliga tillbakatrådande från förvärvsarbetet. Det hela har dock strandat på grund av svårigheterna att finna framkomliga vägar. Det avgörande för flertalet gifta kvinnliga befattningshavare torde nämligen vara den ekonomiska *säkerhet*, som en ordinarie tjänst innebär. Även om mannen för tillfället kan på ett nöjaktigt sätt försörja hustrun och barnen, vet man icke, hur länge detta lyckliga förhållande kan komma att fortsätta. Han kan avlida eller på grund av arbetslöshet bli oförmögen att fullgöra sin försörjningsplikt. Hustrun anser därför i regel det vara bäst att taga det säkra före det osäkra och behålla sin tjänst. Man har visserligen också antytt som möjligt, att hon skulle kunna avgå men med rätt att inträda i sin gamla tjänst, om förhållandena bleve sådana, att detta vore nödvändigt för familjens försörjning. Emot en dylik utväg resa sig emellertid två invändningar. Man kan icke behålla en plats öppen hur länge som helst, och när en kvinna kanske under 10—15 år varit borta från sitt förvärvsarbete, så har hon mistat sin tjänsteduglighet eller i varje fall fått denna starkt förminskad. Inom t. ex. ett statligt verk hinna ju arbetsförhållandena att på en så avsevärd tid förändras i hög grad.

För några månader sedan framkastades ett förslag i här berörda fråga, vilket synes vara ägnat att tillgodose såväl gift kvinnlig befattningshavares önskan om ekonomisk trygghet som samhällets vilja att bereda plats för de unga. Man framhöll nämligen möjligheten av att inskränka tjänstgöringstiden per vecka eller månad för i statstjänst anställd gift kvinna. Särskilt nämndes halvtidstjänster som en lämplig anordning.

Enligt min mening är detta uppslag värt att närmare prövas. Ty härigenom skulle arbete kunna beredas i viss utsträckning åt arbetslös ungdom. Å andra sidan skulle den delvis permitterade kvinnan behålla den ekonomiska säkerhet, som tjänsten ger, och hon skulle därtill icke tappa kontakten med sitt förvärvsarbete. Ur social synpunkt skulle en sådan anordning medföra obestridliga fördelar. Det bleve möjlighet för hustrun att under den tid, då barnen vore små och krävde mera omvårdnad, få ägna sig åt hemmet och

familjen i större utsträckning. Hemmets och samhällets intressen skulle på denna punkt kunna mötas.

Jag förutsätter, att inskränkningen i tjänstgöringstiden skulle bero på vederbörande tjänsteinnehavares egen önskan. Den skulle alltså vara *frivillig*. Av framför allt principiella skäl måste rätten till dylik nedsättning av arbetstiden även ges åt andra befattningshavare, d. v. s. män samt ogifta kvinnor. I praktiken torde det dock komma att bli de gifta kvinnorna, som mest använde sig av den givna möjligheten.

Helt naturligt borde systemet icke bindas vid halv tjänstgöring. Man kan tänka sig såväl en ännu starkare minskning som också en mindre nedsättning av tjänstgöringstiden. Lönen borde utgå i proportion till arbetstiden. Frågorna om pensionering och uppflyttning i högre lönegrad vid den minskade tjänstgöringsskyldigheten borde liksom spörsmålet i sin helhet göras till föremål för närmare utredning.

Med stöd av ovanstående ber jag att värdsamt få föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående möjlighet att bereda unga arbetslösa anställning genom att lämna rätt åt i statlig eller eljest allmän tjänst anställda befattningshavare, särskilt gifta kvinnor, att få sin tjänstgöringsskyldighet minskad t. ex. till hälften med motsvarande avdrag å avlöningsförmåner, samt att Kungl. Maj:t därefter för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 18 jan. 1934.

Josef Weijne.

I motionens syfte instämma:

Einar Ahl.

Harald Hallén.

J. A. Persson,
Tidaholm.

Gustaf Karlsson,
Munkedal.
